



Категоризация на неевропейски вредители по иглолистни растения от подсемейство *Scolytinae*

Европейската група по здраве на растенията към Европейския орган по безопасност на храните (ЕОБХ) е извършила категоризация на неевропейски вредители по иглолистни растения от подсемейство *Scolytinae* (*non-EU Scolytinae of coniferous hosts* - NESС) за територията на Европейския съюз (ЕС).

Категоризираните вредители са добре идентифицирани и за тях съществуват надеждни методи за откриване и таксономични ключове за определянето им до ниво вид. Те биха могли да се установят на територията на ЕС, тъй като климатичните условия са благоприятни за развитието им, а растенията гостоприемници са често срещани в ЕС.

Неевропейските вредители по иглолистни растения от подсемейство *Scolytinae* са включени като *Scolytidae* spp. (неевропейски) в приложение II, част А, раздел I към Директива 2000/29/ЕО¹ на Съвета като вредители, за които няма данни да се срещат в общността и въвеждането и разпространението им във всички държави членки е забранено.

Неевропейските вредители по иглолистни растения от подсемейство *Scolytinae* са добре идентифицирани видове от разред твърдокрили (*Coleoptera*), семейство хоботници (*Curculionidae*).

От 705 вида NESС, обект на тази категоризация, 580 вида нанасят повреди и се развиват в стъблото, под кората на иглолистните дървета - във флоема/лико и камбийя (проводящата тъкан на дърветата), често леко гравират беловината (външната светла част на дървесината), а 100 вида се развиват в беловината. Останалите видове NESС се хранят с кората или семената на растенията гостоприемници.

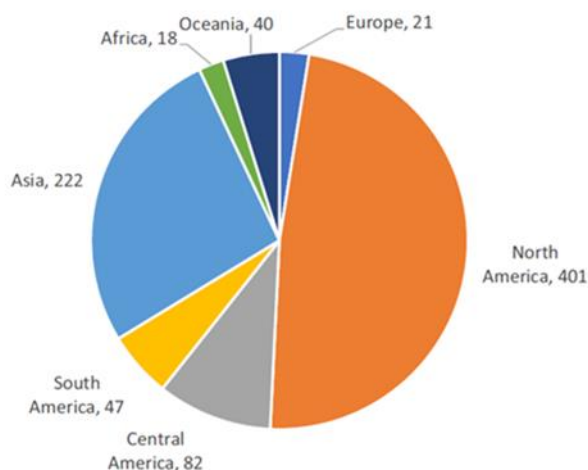
¹ Директива 2000/29/ЕО на Съвета от 8 май 2000 година относно защитните мерки срещу въвеждането в Общността на вредители по растенията или растителните продукти и срещу тяхното разпространение в Общността; OJ L 169, 10.7.2000, стр. 1–112
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0029>;

Откриването на NESCS може да става визуално чрез добре забележимите външни признаци по нападнатите растения - промяна в цвета на короната на дърветата (оцветяване в жълто, червено или сиво), отделяне на кората, смолотечение, оцветяване на дървените стърготини в бял или кафяв цвят, както и от формата на галериите или камерите за размножаване. Вредителите могат да бъдат открити и с помощта на капани с феромони или атрактанти.

За идентификацията на NESCS съществуват ясни морфологични и таксономични ключове и молекулярни техники, за определянето им до ниво вид. Налични са описания и илюстрации на видовете в редица световни, регионални и национални каталози.

Географско разпространение

Повечето от 705 вида NESCS се срещат в Северна Америка и Азия (в Северна



Америка са регистрирани 401 вида, а в Азия 222 вида). Основно в Северна Америка са разпространени 320 вида, а в Азия - 188 вида. Има 102 вида, които се срещат на повече от един континент, а един вид (*Xyleborus perforans*) е разпространен повсеместно.

От общо 705 вида NESCS, 16 вида имат ограничено разпространение в няколко държави-членки на ЕС.

Неевропейските вредители по иглолистни растения от подсемейство *Scolytinae* са включени като *Scolytidae spp.* (неевропейски) в приложение II, част А, раздел I² към Директива 2000/29/ЕО на Съвета като вредители, за които няма данни да се срещат в общността и въвеждането и разпространението им във всички държави членки е забранено.

² Приложение II, Част А- Вредители, чието въвеждане и разпространение във всички държави-членки е забранено, в случай че те се намират върху някои растения или растителни продукти; Раздел I- Вредители, за които няма данни, че се срещат в общността, и са от значение за цялата общност към Директива 2000/29/ЕО на Съвета.

Растения гостоприемници

Неевропейските вредители по иглолистни растения от подсемейство *Scolytinae*, нападат растителни видове, принадлежащи главно към четири ботанически семейства: Араукария (*Araucariaceae*), Кипарисови (*Cupressaceae*), Борови (*Pinaceae*) и Тисови (*Taxaceae*). Най-често срещаните растения гостоприемници принадлежат към родовете Ела (*Abies*), Смърч (*Picea*) и Бор (*Pinus*). Други растения гостоприемници са от родовете Кипарис (*Cupressus*), Лиственица (*Larix*), Хвойна (*Juniperus*), Кедър (*Cedrus*), Лъже кипарис (*Chamaecyparis*), Дугласка ела (*Pseudotsuga*), Цуга (*Tsuga*) и Туя (*Thuja*).

Пътища за навлизане, установяване и разпространение в ЕС

Основните пътища за влизане на NESC в ЕС са чрез :

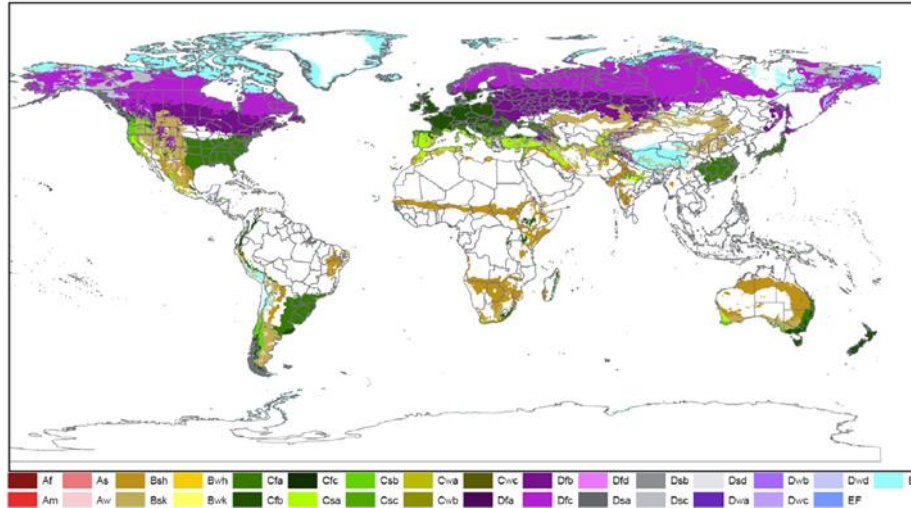
- растения за засаждане (включително семена) от иглолистни дървета, с или без почва;
- нарязани клони на иглолистни растения;
- плодове (включително шишарки от иглолистни дървета) на иглолистни растения;
- дървесина с кора от иглолистни растения;
- дървесина без кора от иглолистни растения;
- нарязан дървен материал без кора;
- нарязана дървен материал с кора;
- дървен опаковъчен материал;
- кора от иглолистни дървета;
- предмети и изделия от дъво;
- дървени стърготини.

Растенията гостоприемници на NESC, а именно иглолистните растения са широко разпространени в целия ЕС.

Неевропейските вредители по иглолистни растения от подсемейство *Scolytinae* са разпространени на всички континенти. Повечето от видовете присъстват в Северна Америка, в климатични райони с умерен климат (Cfb, Cfa и Csa³). Тези климатични райони се срещат и в много държави - членки на ЕС.

³ https://bg.wikipedia.org/wiki/Климатична_класификация_на_Кьопен
Умерен климат (C)-Влажен субтропичен климат (Cfa, Cwa), Океански климат (Cfb, Cwb, Cfc), Средиземноморски климат (Csa, Csb)

Предвид климатичните сходства между районите, където се срещат NESС и големите райони на ЕС с умерен климат, както и широкото разпространение на растенията гостоприемници, се предполага, че ако NESС евентуално навлезе в ЕС, има реална опасност да се установят и разпространят на територията му.



След установяването си, разпространението на NESС може да се осъществи чрез движение и търговски обмен, на растения за засаждане (основно), растителни продукти или други предмети от растенията гостоприемници и по естествен начин, чрез летежа на възрастните.

Въздействие

След евентуалното въвеждане на NESС в ЕС, може да се очаква пряко икономическо (вследствие на повредите, търговска стойност на дърветата намалява, тя губи механичните си свойства и/или естетическата си стойност) и екологично (екосистемите и биологичното разнообразие се променят, вследствие загиването на голям брой иглолистни видове) въздействие върху територията на ЕС.

Наличието на NESС върху растенията за засаждане може да окаже и икономическо въздействие по отношение на тяхното предназначение.

Мерки и методи за контрол

Неевропейските видове по иглолистни растения от подсемейство *Scolytinae* са вредители, чието въвеждане и разпространение в ЕС е забранено с Директива 2000/29/ЕО на Съвета и влизането, установяването и разпространението им в рамките на ЕС се регулира чрез прилагане на фитосанитарните мерки за контрол, посочени

срещу растения гостоприемници и стоките, в които може да присъстват в приложения III, част А, т.1; приложение IV, част А, раздел I, т. 1.5, 1.7, 8,1; приложение V, част А, раздел II, т. 1.11 и приложение V, част Б, раздел II, т. 2 и т5⁴ към Директива 2000/29/ЕО на Съвета.

Всички мерки - допълнителните и поддържащите, за контрол за намаляване риска от въвеждане, установяване и разпространение на неевропейските изолати на картофения вирус S на територията на ЕС са посочени в Ръководството за количествена оценка на риска от вредители по растенията, разработено от работна група към панела по здраве на растенията на ЕОБХ, 2018⁵.

Заклучение

Неевропейските вредители по иглолистни растения от подсемейство *Scolytinae*, отговарят на всички критерии, оценени от ЕОБХ, за да бъдат разглеждани като потенциални карантинни вредители за ЕС.

Тъй като не е известно NESC да присъстват в ЕС и растенията гостоприемници за засаждане не са основното средство за разпространение на територията му, то съгласно критериите, оценявани от ЕОБХ, тези вредители не могат да бъдат считани за потенциални контролирани некарантинни вредители на Съюза.

Източник: EFSA PLH Panel (EFSA Panel on Plant Health), Claude Bragard, et al., 2019. Scientific opinion on the Pest categorisation of non-EU Scolytinae of coniferous hosts. EFSA Journal 2020; 18(1): 5934, 39 pp,

<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.2903/j.efsa.2020.5934>

⁴ Приложение III част А растения, растителни и други продукти, въвеждането на които е забранено във всички държави-членки; Приложение IV, част А, специални изисквания, които трябва да бъдат установени от всички държави-членки относно въвеждането и движението на растения, растителни и други продукти на територията на държавите-членки, раздел I - растения, растителни и други продукти с произход трети страни;

Приложение V растения, растителни и други продукти, които трябва да бъдат обект на фитосанитарна проверка (на мястото на производство, в случай че са с произход от общността, преди да бъдат пуснати в движение в рамките на общността – в страната на произход или на изпращане, в случай че са с произход от трети страни), преди да получат разрешението за влизане в общността. Част А Растения, растителни продукти и други продукти с произход от Общността, раздел II - Растения, растителни и други продукти, които са потенциални носители на вредители, имащи значение за някои защитени зони и които следва да бъдат придружени от фитосанитарен паспорт, валиден за съответната зона, когато влизат в нея или се пускат в движение в нейните граници. Част Б Растения, растителни и други продукти с произход от области, различни от посочените в част А, раздел II - Растения, растителни и други продукти, които са потенциални носители на вредители, които са от значение за някои защитени зони.

⁵ Guidance on quantitative pest risk assessment. <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2018.5350>

Други научни становища и актуална информация в областта на здравето на растенията, както и оценка на риска по цялата хранителна верига може да намерите на сайта на Центъра за оценка на риска по хранителната верига - <http://corhv.government.bg/>

Изготвил: Татяна Величкова, главен експерт, Дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“, ЦОРХВ, 24.04.2020 г.